

Бошко Н. Петровић

**БРАТОУБИЛАШТВО И ПАРАДОКСИ
ЈЕДНОГ ТЕШКОГ ВРЕМЕНА**

Историја и привреда 1941 – 1956.

-Дио књиге посвећен Чечави (од 165. до 192. стране)

ПОСВЕТА

Вама ваше величанство и наше највеће светитељство:

- СЛОБОДО!
- ИСТИНО!
- ПРАВДО!
- ЛЈУБАВИ!

Да Ваша свјетлост и топлота вјечито грије: срца, душе и тијело свих житеља једине рајске планине – мајке нам земље!

Вама храбри антифашисти чије јунаштво и херојство тако немилосрдно онемогући неизбежна братоубилачка борба!

Вама невиним и часно палим у тој борби, и Вама за чије се гробове не зна – нека се вјечно за Ваша имена знаде!

Вама чије се чојство високо издиже изнад зла времена и тешких догађаја чувајући другога од себе и оних око себе на вјечну славу, понос и углед свог рода, порода и народа!?

Вама чија херојска и часна борба сврстава наше народе и земљу у побједнички фронт великих савезника и побједника над фашизмом!?

Вама уцвијељеним, ожалошћеним, увријеђеним, осрамоћеним и пониженим током антифашистичке и братоубилачке борбе од било које страе и било чијих зликоваца!

Вама погинулим, рањеним, ожалошћеним, унесрећеним, са свог огњишта протјераним и пониженим у минулом вјерско-националном сукобу народа Босне и Херцеговине за рачун фанатизованих националиста, шовиниста и егоиста!

И на крају: свим добротворима, добротворитељима и племенитим људима у тешким временима искрена и вјечна захвалност, а невиним и часно палим у тешким биткама као и преминулим божијом вољом нека је вјечни мир, рај, покој, слава и хвала!

Теслић, 20 маја 2003.

Аутор

ЧЕЧАВА

Још увијек тешке и свјеже ране изазивају несавладиве емоције Туге, јада и чемера за узалуд проливиеном крвљу и непотребно палим жртвама у братоубилачкој борби за коју је наша дивна, велика и славна Чечава кроз историју, слика и прилика крвавог братског обрачуна. Ако је Чечава била центар прогреса од како се за њено име знаде, а била је то, она је на жалост, током минулих времена братског клања и убијања и по томе била центар на ширем подручју. Да се то схвати и прихвати помоћи ће нам тужне бројке младости, росе и цвијећа Чечаве које нам велику поуку даје и моли нас: „Никад више брат на брата“.

Ето, та молба морала је доћи прије уобичајеног нормалног реда излагања од почетка ка крају тужног и ружног периода наше историје. Још од старина Чечава је село једне посебне величине, село наде, село снаге и село вјере у племените идеале. Њени синови гинули су за те идеале у великим биткама српске историје и будили друге око себе. Знао је то окупатор 1941. године, па поред усташа Чечави у госте послао је своју војску са кукастим крстом на одјећи и птичијим главама на капама до зуба наоружаној опомене ради.

Наш народ вјерује да је опрезност мајка мудрости, па су тако Чечављани опрезно почели са припремом за устанак. Прикупљало се оружје, муниција и друга ратна опрема, окупљале групице најхрабријих

Душан Сћанковић

и најумнијих људи. Слали су емисаре у друга села, али и примали емисаре из других средина, већих центара: Бања Луке, Прњавора, Котор Вароша и Теслића.

Да рачват колац не иде у земљу људи из Чечаве су одавно знали, па истовремено дизање устанка и руковођење устанком из комунистичке и четничке централе нису прихватили без реаговања. Видјевши на првом договору о дизању устанка одржаном на Лучицама присутне комунисте, а међу њима и Муслимане и Хрвате, Марко Лукић се побунио и рекао да је ово српски устанак, а не устанак „шокаца“ и „балија“. Онако пијан опалио је метак у вис, направио неред и скуп се расуо. Касније догађаји су потврдили да је преко Марка говорила Чечава, јер се бојала баш оне цијене коју је платила због рачватог колца.

Марков „испад“ морали су касније да ублажују: Новак Продић, Душан Станковић, Богдан Станковић, Гаврило Симеунчевић, Миленко Јотановић, Максим Ђекић, Славко Мајсторовић и други угледни људи, људи од ријечи и поштења. Договорен је нови састанак на истом мјесту који је успјешно окончан, а онда се почело отвореније и организованије радити на припреми за оружану борбу.

Најуспјешнији напад на оружничку постају у Шипрагама 12. септембра 1941. године и лакше рањавање Новака Продића вође Чечавске групе у овој акцији био је знак упозорења да се не иде грлом у јагоде. Сам Новак Продић рану је схватио веома озбиљно, па је све будуће акције припрема студиозно и чувао људе што су неки хтјели пребацити на слијепи колосијек као он чува своје чечавце и кад нерадо иде у лоше припремљене акције.

Почетак је и за Чечаву био период дубоког размишљања, али кад је ослобођен Добој, осумњичени, похватани и стијељани устаници у Добоју 16. септембра 1941. године, лавина је кренула и није се зауставила док се Теслић није нашао у потпуној блокади.

Прва већа акција под командом Новака Продића и Новака Пивашевића био је напад на оклопни воз пун усташа 31. октобра 1941. године чији је циљ био да похватају преостале организаторе устанка у Чечави и околним селима. Циљ је био да се воз зароби, али група задужена за прекид пруге је закаснила, па су усташе побјегле. Но, ипак, имале су неколико погинулих и рањених бојовника. Овом приликом погинули су Љубица Недић и њен син Ново из Укринице, јер се најрежа битка водила око моста на 12 километру пруге Теслић-Чечава.

Након неколико дана устаници и народ Чечаве и околних села срушио је пругу од Чечаве до Доњег Ранковића, а у акцији је узело учешћа и старо и младо. Док је акција трајала одјекивао је борбени поклич: „Хорук хрватска пруго“.

Жестина напада на воз успаничила је усташе и домобране, а још и данас се чује упозорење: „Чувај се могао би проћи као усташе на Чечави?!“ Још раније са страхом се говорило како је шума пуна устаника и да иза сваког стабла цијев виси неког оружја ових бораца.

Од формирања Чечавске партизанске чете 26. септембра 1941. године до пуча било је више акција, али је најважнија блокада Теслића са западне стране и окружење Ранковића са источне и западне стране од стране Чечавске чете. Треба истакнути да је Чета у почетку имала 45 наоружаних бораца, да је за командира изабран Новак Продић, а да је за вршиоца дужности политичког комесара Новак Пивашевић одредио Бранислава Петковића – Брацу. Почетком новембра 1941. године за комесара је одређен од комуниста Едхем Побрић, али је убрзо

замијењен уз образложење да му је као Муслиману отежано вршење дужности у овој изразито српској средини и да Новак Продић ћутке прелази преко свих „националистичких испада“. За комесара је постављен предратни члан КПЈ Живојин – Живо Прерадовић дотадашњи комесар Прњаворске партизанске чете.

Читава велика хроника могла би се написати о догађајима и превирањима у Чечави од почетка устанка до пуча. На почетку су у Чечави комунисти имали своје јако упориште захваљујући подршци једног значајног броја најугледнијих људи, али и чињеници да је на тој страни био Ратко Брочета, Раде Радић, Новак Пивашевић и још један значајан број устаника са стране који су имали утицаја на читав наш простор, а посебно на Чечаву. Знано је да је Раде Радић у Чечави на своју капу међу првима ставио звијезду петокраку, а радионица ових значки била је у кући Максима Ђекића и под руководством његове кћерке Невенке. Из те кројачнице црвени фесови претварани су у петокраке и дароване многим борцима.

Као и увијек Чечава је у том тешком времену превирања међу устаницима била центар пажње, јер је имала највише трезвених људи који су најприје открили могући крвави исход братоубилачке борбе. Они су жељели борбу против фашизма, а посебно Новак Продић, који је стално истицао како политичка питања државе – Монархије или Републике – треба рјешавати послје побједе над фашизмом. Он је то истицао на више састанака, али се о њима није радо говорило послје рата, јер су комунисти били упорни у томе да се истовремено води и „народна револуција“ против буржоазије, Краљевине и бије битка за Републику по шаблону Руса. Тада се знало на чијој је страни превага што се Срба тиче, јер би они послје рата на изборима казали своје – потврдили Краљевину, а КПЈ знала је исто то и жељела да се ратом ријеши и избори Република. Два различита става по тако крупном питању нису ни могла бити превазиђена мирољубивим путем, јер је и једна и друга страна жељела добитак, а добитак је био могућ само за једну страну.

За Чечавску чету могло би се рећи да је међу првим постала „добровољачка“, а не ни партизанска ни четничка баш зато то је у миру жељела рјешавати питање државе, а у рату штитити народ. Да је то тако било говори нам и напад на групу бораца Првог пролетерског батаљона у Чечави 18. априла 1942. године у коме је било мало људи из Чечаве под командом Јове Китића, Раде Радића и Теодора Арсенића. Новак Продић је тада био с пролетерима даље од Чечаве.

Исход братоубилачке борбе учинио је Чечаву „Крвавом земљом, земљом туге, јада и чемера“ коју нико и никад не може рехабилитовати,

јер су ране толико тешке и болне да нам за вјеке вјекова поука морају бити. Тако тешка драма као што је печење на ражњу горопадног четника Васе Горичанца, клање браће Ковачевића пред родитељима и друга злодјела неописива су. На жалоост, неке целате Чечава је сама себи изњедрила, а њихово мјесто је међу оним што смо назвали „Дроље.коље“ било које стране. Чечавски злочини и жртве јачи су од ума и разума, па се пред том страшном истином мора изгубити сваки иоле ваљан и достојан текст.

Чечава је у миру увијек била и остаје „Мала Србија“, а у току братоубилачке борбе била је само „Велика Србија“, па је увијек била под строгим присмотром. Судајући по жртвама била је и под посебним режимом. Велико српско село имало је доста људи изграђене националне свијести, коју је било лако преквалификовати у „Српски национализам“, па онда се рјешавати тог „Српског зла“ или неког другог – за КПЈ је то био „националан-шовинизам“. Под тим изговором стријељани су јануара 1943. године у Булетићу команданти Четничке позадине Јован Петковић и Радован Продановић.

Сваки већи сукоб и изазивање зла четници из Чечаве и у Чечави посебно су избјегавали, јер је увијек слиједила одмазда за напад и жртве. Најбољи примјер је за то једна самовољна засједа са жртвама на обадвије стране, тешкој драми послије тога у оба табора и одмаздама које су слиједиле. Дуго ће се памтити та битка на Бијелој Ријеци, а учесницима у том крвавом обрачуна слика је још увијек пред очима о којој нерадо говоре.

Чечава је свакако Чечава. То је једна стална жива магистрала-пут за све правце и за све стране у сукобу. Примала је, дочекивала, гостила и испраћала многе јединице и личности на путу за велике скупове и догађаје. Примала је, лијечила, хранила и даље спремала рањенике партизанских јединица. Омогућавала је Чечава караванима са храном из Имљана и других планинских мјеста да несметано пролазеи хране народ, рањенике и партизане у планини. Примјера ради наводи се пуштање каравана с храном кога је предводио првоборац Ђорђо Радуловић из Имљана, а вјероватно је међу каранџијама било још партизанских бораца.

Како се види Чечава је чинила све да се братоубилачки сукоб ублажи, али строг режим према њој и строгост појединаца самих према себи односно својима био је болан и неописив.

За одмазду спаљене су куће и остале зграде: Милоша Ковачевића, Новака и Светислава Микановића, Стојана Стокића, Бошка Гачића и још неке од стране партизана. Спаљена је и кућа Максима Ђекића, али би то могло бити непажњом партизана или четника, јер је кућа кориштена за смјештај ратника једне и друге стране.

Велики допринос интересима народа и на много начина утицајем на једну или другу страну и помажући борцима и рањеницима дали су многи умни и мудри људи из Чечаве, али сва та имена није могуће истакнути. Ипак, истицали су се: Анитћ Богдан, Цвијић Богдан, Цвијић Раде, Дујаковић Раде, Ђекић Максим, Ђукановић Панте, Игњић Јован, Илић Стојан, Иванић Симо, Јотановић Богољуб, Миленко, Михајло-Мика, Стојан и Тимо, Ковачевић Новак, Кршић Стојан, Лукић Филип, Мајсторовић Славко и Радован, Милашиновић Милашин, Миљић Марко, Пајуновић Ђорђо, Пејић Ненад, Пепић Стојан, Петковић Стојан, Савковић Милан, Станковић Богдан, Симеунчевић Гавро и Марко, Томић Бошко и Борислав, Васић Милан и многи, многи други.

Први народноослободилачки одбор у Чечави изабран је почетком октобра 1941. године, а његов предсједник био је Миленко Јотановић.

Новембра 1941. године у Чечави је изабран и први Општински НОО, а други у Карачу у Шњеготини.

Многи од набројаних људи из Чечаве били су чланови једног или другог одбора. Додуше, одбори су често допуњавани, мијењани, кооптирани и именовани било од једне или друге стране. Ипак, ваља рећи да су то били НОО, али су служили за потребе свих ратника.

Чечава је међу првима имала омладинску, скојевску, фронтовску и антифашистички фронт жена, па су те организације имале доста проблема и жртава. Предсједник АФЖ за Средњу Босну била је Зорица Јотановић. Убијена је од четника као и њена кћерка Вукосава и муж Миленко, а од тифуса је умрла и њена старија кћерка Мирјана, партизанка, па тако је њена породица највећа жртва рата у Чечави.

Разлучити шта се све догађало у Чечави није могуће, али се зна да су пуцали брат на брата, отац на сина, син на оца, а прича о убиству брата од стране брата Видовића је за драму.

Илустрације ради наводимо и примјер да је сестра пуцала на браћу, а браћа на сестру. То су Драгица Тодоровић, партизанка од 9. септембра 1944. године и њена браћа Недељко и Мирко Тодоровић. четници од 1941. односно 1942. године. Њихов отац, шумар Коста Тодоровић, међу првима је ухапшени од стране усташа и стријељан у Јасеновцу 1941. године. Дјеца су изабрала освету оца, али како?!

Међу првима је Чечава почела описмењавање народа преко аналфабетских течајева, а у томе је узео учешћа велики број течај-учитеља, јер се ради о великом пространству и многим засецима. Уз све то течај – учитељи су се мијењали, па је све немогуће навести.

Били су то млађи и старији људи, а Чечава је село које је, иначе, имало у просјеку највише писмених људи још прије рата.

Чечава и чечавци извршила је велике задатке после рата кроз омладинске и фронтовске бригаде, изградила Задружни дом, изградила путеве, поправила пругу, увела свјетло, изградила више школа и била међу првим у сјетви, жетви, откупу и на другим задацима. Поред старијих у овим акцијама учествовали су и млађи људи: Свето Лукић, Стојан Миљић, Стојан Малић, Александар Станојевић и још једна читава екипа добрих Илића, Јотановића, Савковића, Томића, Васића, Ковачевића, Микановића и других.

Селачка радна задруга „Миленко Јотановић“ међу првима је формирана на нашој општини, али многи имају разлога да жале због тога, јер умјесто напредка задругари су само назадовали и на крају су је морали ликвидирати. Док је формирана и расформирана један број људи из Чечаве био је чест гост УДБ-е, неки су видјели „самице“, а неки и тамнице, јер се тврдило и тврди да је Чечава имала своју унутрашњу „реакцију“, али и свог рођеног батинаша за обрачун са овим „непријатељима социјализма и комунизма“ и то на свој начин.

Култура је жељела забаву и у рату, али последња „Светосавска забава“ одржана је 1942. године. После рата друштво је обновљено, али никад није достигло квалитет раван оном прије рата.

Неке празнине овог осврта биће употпуњене посебним прилозима о појединим ликовима, личностима и људима, односно догађајима.

Крај овог осврта неумољиво враћа у сјећања и негдје у даљини чује се „ехо“ дијалога и монолога:

- „Овдје куроња?!“ – продире се снажан мушки глас с брда у даљини, а онда пуцањ или два, па тајац.

- „Овдје куроња?!“ – понавља се с другог брда сат или два касније, па тако редом уз још који испаљен метак чије зрно својим звуком указује да је кренуло из цијеви разваљене танцаре.

- Враг ти га зна! Може бити да и јеси „куроња“, али сигурно је да ниси „мудоња“ кад за један дан претрчиш преко девет брда да те не стигнемо – чује се повик с друге стране оних што тог „куроњу“ мјесецима траже и хватају, а он је све даље и даље.

Био је то неки четник по имену Милан, али кад се предао изгубио је право презиме и добио ново „Милан Куроња“, па је био стално предмет шале и исмијавања међу шумским радницима.

„Четирихиљадечетирстотинечетрдесетчетиричавкечучечавским Чукама?!“ – био је начин утврђивања идентитета заробљеника од стране четника. Муслиман би у ток кошмара бар на једном мјесту „ч“ морао

употријебити меко „ћ“ и тако се легитимисати. Да ли је то стварност или плод маште страха Муслимана из ТТ одреда?

За велику Чечаву треба велика хроника. За велике људе Чечаве треба велико хвала, а оним великим из новијих дана велико хвала, јер су Чечави образ освјетлали и прави лик Србина по мјери вјере Православне представили чувајући „Другога од себе?!“

1. **Новак Прокић**, командир Теслићке четиничке бригаде у Другом светском рату
2. **Невођашић борац**, припадник командири Врањешевих
3. **Сисојан Латић**, припадник командири Прокића
4. **Пукотић Славољуб Врањешевих**, командир четиничке бригаде у Другом светском рату
5. **Невођашић борац**, припадник командири Врањешевих
6. **Милан Цвијан**
7. **Миле Ворожовић**, командир бригаде у Другом светском рату
8. **Милан Јаковљевић**
9. **Невођашић борац**
10. **Марко Прокић**
11. **Милош Ковачевић**
12. **Петар Јаковљевић**, командир 8. батаљона у Другом светском рату
13. **Славољуб Врањешевих**, командир бригаде у Другом светском рату
14. **Милан Цвијан**
15. **Петар Јаковљевић**, командир 8. батаљона у Другом светском рату
16. **Петар Јаковљевић**, командир 8. батаљона у Другом светском рату
17. **Петар Јаковљевић**, командир 8. батаљона у Другом светском рату
18. **Петар Јаковљевић**, командир 8. батаљона у Другом светском рату
19. **Петар Јаковљевић**, командир 8. батаљона у Другом светском рату
20. **Петар Јаковљевић**, командир 8. батаљона у Другом светском рату
21. **Петар Јаковљевић**, командир 8. батаљона у Другом светском рату
22. **Петар Јаковљевић**, командир 8. батаљона у Другом светском рату
23. **Петар Јаковљевић**, командир 8. батаљона у Другом светском рату
24. **Петар Јаковљевић**, командир 8. батаљона у Другом светском рату
25. **Петар Јаковљевић**, командир 8. батаљона у Другом светском рату
26. **Петар Јаковљевић**, командир 8. батаљона у Другом светском рату
27. **Петар Јаковљевић**, командир 8. батаљона у Другом светском рату
28. **Петар Јаковљевић**, командир 8. батаљона у Другом светском рату
29. **Петар Јаковљевић**, командир 8. батаљона у Другом светском рату
30. **Петар Јаковљевић**, командир 8. батаљона у Другом светском рату
31. **Петар Јаковљевић**, командир 8. батаљона у Другом светском рату
32. **Петар Јаковљевић**, командир 8. батаљона у Другом светском рату
33. **Петар Јаковљевић**, командир 8. батаљона у Другом светском рату
34. **Петар Јаковљевић**, командир 8. батаљона у Другом светском рату
35. **Петар Јаковљевић**, командир 8. батаљона у Другом светском рату
36. **Петар Јаковљевић**, командир 8. батаљона у Другом светском рату
37. **Петар Јаковљевић**, командир 8. батаљона у Другом светском рату
38. **Петар Јаковљевић**, командир 8. батаљона у Другом светском рату
39. **Петар Јаковљевић**, командир 8. батаљона у Другом светском рату
40. **Петар Јаковљевић**, командир 8. батаљона у Другом светском рату
41. **Петар Јаковљевић**, командир 8. батаљона у Другом светском рату
42. **Петар Јаковљевић**, командир 8. батаљона у Другом светском рату
43. **Петар Јаковљевић**, командир 8. батаљона у Другом светском рату
44. **Петар Јаковљевић**, командир 8. батаљона у Другом светском рату
45. **Петар Јаковљевић**, командир 8. батаљона у Другом светском рату
46. **Петар Јаковљевић**, командир 8. батаљона у Другом светском рату
47. **Петар Јаковљевић**, командир 8. батаљона у Другом светском рату
48. **Петар Јаковљевић**, командир 8. батаљона у Другом светском рату

Славољуб Врањешевих након смојре Теслићке четиничке бригаде

Чечавски сјоменик жртвама брајтоубилаштва

УЧЕСНИЦИ У ЧЕТНИЧКИМ РЕДОВИМА

1. Антић Бранко	1941-43	49. Продановић Константин	1941-44
2. Антић раде Ућасло	1941-45	50. Продановић Мирко	1941-47
3. Бјеґојевић Раде	1941-43	51. Продановић Радован	1941-43
4. Цвијић Милан	1941-48	52. Продић Мирко	1941-44
5. Дернацијевски Алексеј	1941-43	53. Продић Новак	1941-46
6. Гачић Бошко	1941-46	54. Продић Владимир	1944-45
7. Гачић Саво	1941-43	55. Пејичић Дејан	1941-45
8. Гачић Стојан	1943-45	56. Пејић Стојан	1941-45
9. Гајић Млађен	1942-46	57. Микановић Бошко	1941-43
10. Гојковић Ђорђо	1941-43	58. Ђекић Бошко	1942-45
11. Горичанац Саво	1941-43	59. Ђекић Млађен	1943-45
12. Горичанац Васо	1941-44	60. Ђекић Новак	1943-45
13. Дамјановић Обрад	1941-44	61. Ђекић Славко	1943-45
14. Дамјановић Стојан	1941-45	62. Ђекановић Љубомир	1941-44
15. Јотановић Милорад	1941-44	63. Ђекановић Владо	1941-45
16. Јотановић Вељко	1941-45	64. Ђукић Бошко	1942-44
17. Игњић Симо	1941-44	65. Ђукић Слободан	1941-44
18. Илић Бошко	1941-44	66. Ђуричић Вељко	1941-45
19. Илић Криста	1943-46	67. Савић Бранко	1941-45
20. Илић Ненад	1941-43	68. Стокић Стојан	1941-44
21. Илић Стојан	1941-45	69. Станојевић Александар	1944-45
22. Ковачевић Драгутин	1943-44	70. Станојевић Милован	1944-45
23. Ковачевић Мирко	1941-46	71. Савковић Богдан	1943-44
24. Ковачевић Мирко II	1941-45	72. Савковић Милутин	1941-44
25. Ковачевић Милош	1941-45	73. Савковић Миле	1943-45
26. Ковачевић Раде	1942-44	74. Савковић Милан	1944-45
27. Ковачевић Саво	1941-43	75. Савковић Петар	1944-45
28. Ковачевић Здравко	1943-44	76. Савковић Слободан	1943-44
29. Крунић Душан	1941-43	77. Савковић Васица	1942-44
30. Лазић Јован	1941-43	78. Станковић Новак	1944-45
31. Лазић Стојан	1942-44	79. Станковић Стојан	1941-45
32. Лукић Марко	1941-44	80. Ристић Јован	1941-43
33. Лукић Милован	1943-44	81. Васелић Мирко	1941-44
34. Малић Стојан	1943-45	82. Васелић Обрад	1941-44
35. Маљавац Ново	1942-45	83. Васелић Стево	1942-44
36. Микановић Крсто	1941-44	84. Васић Остоја	1941-46
37. Микановић Раско	1942-43	85. Вучић Крсто	1941-44
38. Микановић Раде	1941-44	86. Вучић Маријан	1941-46
39. Микановић Новак	1941-44	87. Вучић Тихомир	1943-44
40. Микановић Млађен	1941-44	88. Видовић Душан	1943-45
41. Микановић Кристифор	1941-43	89. Тодоровић Мирко	1942-45
42. Микановић Светислав	1941-44	90. Тодоровић Недељко	1941-45
43. Миловановић владо	1941-46	91. Томић Бранко	1941-46
44. Мољевић Ђорђо	1941-46	92. Томић Марко	1942-43
45. Павловић Саво	1941-44	93. Томић Милутин	1943-45
46. Петковић Јован	1941-43	94. Томић Новак	1941-44
47. Перић Стојан	1941-45	95. Томић Славко Вребац	1941-45
48. Перић Јово	1942-44	96. томић Стојан	1941-44

УЧЕСНИЦИ У ПАРТИЗАНСКИМ РЕДОВИМА

1. Антић Данило	од 07.01.1943
2. Девих Милан	од 15.02.1945
3. Девих Миле	од 25.02.1945
4. Ђекић Анка	од 07.01.1943
5. Ђекић Чедо	од 07.01.1943
6. Ђекић Дејан	од 18.04.1944
7. Ђекић Јелена	од 01.01.1943
8. Ђекић Максим	од 05.01.1943
9. Ђекић Невенка	од 15.11.1943
10. Ђекић Рада	од 07.01.1943
11. Ђукић Алекса – Ацо	од 16.02.1944
12. Ђуричић Раде	од 01.01.1945
13. Гојковић Вељко	од јуна 1944
14. Горичанац Јаков	од 10.06.1944
15. Илић Вељко	од децембра 1944
16. Јотановић Гавро	од 18.10.1944
17. Јотановић Михајло – Мика	од 15.09.1941
18. Јотановић Милан	од 15.05.1943
19. Јотановић Мирјана	од 15.09.1941
20. Јотановић Миленко	од 15.09.1941
21. Јотановић Ранко	од маја 1943
22. Јотановић Владо	од 15.09.1941
23. Јотановић Вељко	од 09.04.1945
24. Јотановић Вукосава	од 01.01.1943
25. Јотановић Зорица	од 15.09.1941
26. Ковачевић Светолик	од 15.09.1941
27. Ковачевић Саво	
28. Лазић Раде	од 10.06.1944
29. Лазић Славко	од јануара 1945
30. Лукић Свето	од 01.08.1943
31. Лукић Филип	од 15.09.1941
32. Миљић Новак	од 06.12.1944
33. Пејић Новак	од 14.03.1944
34. Пејић Синиша	од 14.02.1944
35. Пејичић Јевросим	од маја 1944
36. Пепић Стојан	од 02.08.1944
37. Петковић Стојан	од 04.12.1944
38. Савић Миле	од 10.01.1945
39. Савковић Бошко	од 18.03.1945
40. Савковић Гавро	од 10.06.1944
41. Савковић Мирко	од 15.01.1945
42. Симеунчевић Милош	од 01.04.1944
43. Симеунчевић Марко	од 15.09.1941
44. Симеунчевић Гавро	од 15.09.1941
45. Станковић Богдан	од 01.09.1941
46. Станојевић Бошко	од 26.08.1948
47. Станојевић Божо	од 12.03.1945

48. Станојевић Милорад	од 06.05.1945
49. Станојевић Светозар	од 15.10.1944
50. Станојевић Новак	од 15.05.1944
51. Станојевић Александар	од 01.01.1943
52. Тодоровић Драгица	од 09.09.1944
53. Томић Бошко	од 01.06.1943
54. Томић Стојан	од 15.09.1941
55. Васелић Стјепан	од 09.09.1944
56. Васиљевић Радован	од 04.03.1944
57. Видаковић Бошко	од 10.10.1944
58. Видовић Богдан – Кевчија	од 01.09.1941
59. Вучић Бранко	од 13.01.1943
60. Вучић Мирко	од 01.01.1943
61. Гојковић Милан	од јуна 1944

ПОГИНУЛИ ОД СТРАНЕ ПАРТИЗАНА

1. Антић Бранко, четник,	погинуо 1943. у Бијелој Ријеци
2. Цвијић Милан, четник,	погинуо 1948. у Богданици
3. Дернажијевски Алексеј, четник,	погинуо 1943. у Чечави
4. Гачић Бошко, четник,	погинуо 1946. на Борику
5. Гачић Саво, четник,	погинуо 1943. у Чечави
6. Гајић Млађен, четник,	погинуо 1946. у Липовачи
7. Гојковић Ђорђо, четник	погинуо 1943. у Чечави
8. Горичанац Саво, четник	погинуо 1943. у Чечави
9. Горичанац Васо, четник	мучки уморем 1944. у Чечави
10. Дамјановић Обрад, четник	погинуо 1944. у Чечави
11. Игњић Симо, четник	заклан 1944. у Чечави
12. Илић Бошко, четник	стријељан 1944. у Чечави
13. Илић Ненад, четник	погинуо 1943. у Чечави
14. Илић Стојан, четник	погинуо 1945. у Продановићима
15. Ковачевић Драгутин, четник	заклан 1944. у Чечави
16. Ковачевић Мирко, четник	погинуо 1946. у Ранковићу
17. Ковачевић Раде, четник	заклан 1944. у Чечави
18. Ковачевић Здравко, четник	погинуо 1944. у Чечави
19. Лазић Јован, четник	стријељан 1943. у Чечави
20. Лазић Стојан, четник	погинуо 1944. у Чечави
21. Лукић Марко, четник	погинуо 1944. у Јаворови
22. Лукић Милован, четник	погинуо 1944. у Чечави
23. Маљавац Ново, четник	погинуо 1945. Ружевићу
24. Микановић Крсто, четник	погинуо 1944. на Тисовцу
25. Микановић Растко, сарадник	стријељан 1943. у Кулашима
26. Микановић Раде, четник	погинуо 1944. у Чечави
27. Микановић Нова, четник	погинуо 1944. у Бијелој Ријеци
28. Микановић Светислав, четник	погинуо 1946. у Укриници
29. Микановић Млађен, четник	погинуо 1944. у Ружевићу
30. Мољевић Ђорђо, четник	погинуо 1946. у Чечави
31. Павловић Саво, сарадник	стријељан 1944. у Чечави
32. Петковић Јован, ком. Поз.	стријељан 1943. у Булетићу
33. Перић Стојан, четник	погинуо 1945. у Рудничкој Ријеци

34. Перић Јово, четник
35. Перић Светозар, сарадник
36. Продановић Констатин
37. Продановић Мирко, четник
38. Продановић Радован, ком.поз.
39. Продић Мирко, четник
40. Продић Новак, ком. Бригаде
41. Продић Владимир, четник
42. Пејић Стојан, четник
43. Микановић Бошко, четник
44. Ђекић Младен, четник
45. Ђекановић Љубомир, четник
46. Ђукановић Владо, четник
47. Ђукић Слободан, четник
48. Ђуричић Вељко, четник
49. Ђукић Бошко, четник
50. Савић Бранко, четник
51. Стокић Стојан, четник
52. Стојановић Милован, четник
53. Савковић Милутин, четник
54. Савковић Богдан, четник
55. Савковић Милан, четник
56. Савковић Петар, четник
57. Савковић Слободан, четник
58. Савковић Васица, четник
59. Станковић Новак, четник
60. Станковић Ковиљка, цивил
61. Ристић Јован, чет. чиновник
62. Васелић Стево, четник
63. Вучић Марјан, четник
64. Вучић Крсто, четник
65. Васић Остоја, четник
66. Видовић Душан, четник
67. Томић Новак, четник
68. Томић Бранко, четник
69. Томић Марко, четник
70. Томић Стојан, четник

стријељан 1944. у Станојевићима
стријељан 1944. у Кулашима
подлегао батинама 1946. у Чечави
стријељан 1947. у Шњеготини
стријељан 1943. у Булетићу
стријељан 1944. у Чечави
погинуо 08.08.1946. у Укриници
погинуо 1946. на Крештеловцу
стријељан 1945. у Кремни
погинуо 1943. у Чечави
погинуо 12.05.1945. на Крештеловцу
стријељан 1944. у Шушњарима
стријељан 1945. у Чечави
стријељан 1944. у Ружевићу
погинуо 1945. у Чавци
погинуо 1944. у Чечави
стријељан 1945. у Крушевици
погинуо 1944. у Ружевићу
погинуо 1945. у Чечави
погинуо 1944. у Чечави
погинуо 1944. у Чечави
погинуо 1944. у Чечави
погинуо 1945. у Чечави
погинуо 1944. у Чечави
погинуо 1944. у Чечави
погинуо 1945. у Чечави
стријељана 1944. у Прњавору
стријељан 29.01.1943. у Прибинићу
стријељан 1944. у Прибинићу
погинуо 1946. на Липовачи
погинуо 1944. на Липовој Глави
погинуо 1945. у Укриници
погинуо 1945. у Чечави
погинуо 1944. у Чечави
стријељан 1945. у Чечави
стријељан 1943. у Кулашима
погинуо 1944. у Ружевићу

ПОГИНУЛИ ОД СТРАНЕ ЧЕТНИКА

1. Игњић душан, цивил
2. Јотановић Милан, НОВ
3. Јотановић Миленко, одборник,
4. Јотановић Вукосава-Вука, омладинка
5. Јотановић Зорица, пред. АФЖ, СБ
6. Ковачевић Саво-Трољо, НОВЈ,
7. Лазић Милош, цивил

убијен 1944. у Чечави
погинуо 7.11.1943. у Вијачанима
убијен 03.08.1943. у Чечави
убијена 12.10.1944. у Чечави
убијена 12.10.1944. у Чечави
погинуо 1942. на Мотајици
убијен 12.04.1944. у Чечави

8. Лукић Филип, сарадник НОВ	убијен 07.1.1943. у Чечави
9. Савковић Гавро, НОВЈ	погинуо код Теслића 10.7.1944.
10. Симеунчевић Марко, одборник	убијен 14.10.1944. у Чечави
11. Томић Стојан, одборник,	убијен 1944. у Чечави
12. Видовић Вид, цивил	убијен батилама 1944. у Чечави
13. Вучић Мирко, одборник	убијен 1944. у Чечави

УБИЈЕНИ ОД СТРАНЕ ФАШИСТА

1. Антић Данило, НОВЈ,	погинуо 1943. код Прозора
2. Ђекић Милутин, устаник,	погинуо 1941. на Крижу-Јелах
3. Ђекић Митар, војник, ЈВ,	погинуо априла 1941. на фронту
4. Гојковић Милан, НОВЈ,	погинуо 1944. у Чечави
5. Ковачевић Светолик, устаник,	погинуо 1942. на Араповцу – Ружевић
6. Савић Млађен, устаник,	погинуо 1941. код Хрваћана
7. Савковић Гавро, НОВЈ,	погинуо 1944. код Теслића
8. Савковић Стојан, устаник,	стријељан 1941. у Добоју
9. Станковић Душан, устаник,	стријељан 1941. у Добоју
10. Томић Милутин, цивил,	погинуо 1944. у Чечави
11. Вучић Бранко, НОВЈ,	погинуо 1944. на Батинској Скели-Сријем
12. Станковић Светолик, НОВЈ,	погинуо 1944. на Сренском фронту

ДУШАНОВА НЕОДГОВОРНОСТ

„Станковић Душан Чечава као напредан човек поштован у своје време, био је вођа Сокола и Културно-просвјетног друштва у Чечави, пјевао друштвене и изворне пјесме, а нарочито као вриједан Гуслар, свирао је гитару, армунику-прим и друго, ту га је помагао и његов брат свештеник Стојан Станковић.

Почетком устанка 1941. године на шалост се лоше показао као вођа устанка, приликом планирања и договора, заузимања Теслића он је био вођа и ту је направио грешку. Четири групе са 4 правца као прва коју је он водио преко Радње Жарковине у правцу парка у Теслићу према Дому Краља Александра гдје је био штаб усташког стожера, сада Градска кафана Црна Гора.

Друга група у којој сам и ја био кренула преко Ружевића на Усори, прешла испод старог Гробља, ушла у Мартиновића улицу до куће (Вуковић Вукице Ђекић), ту смо стали и чекали знак за напад а Стожер. Знак је био његов пуцањ из парка али то на жалост нисмо добили. А трећа група је била Прибинић и Булетић преко Барића крај Православне цркве у састав са нама – другом групом-

Четврта група Врућица и Блатница преко Рудника и Прометне у правцу трга, напад на жандарску станицу, која се тамо налазила – тако да ништа није успјело само

његовом грешком он чак није даље са Укњице ни кретао ту се задржао са неком Иванком учитељицом, она била хрватица а његова љубавница од прилике да је тако нешто било, на таки начин смо изгубили битку и замишљени план. Морали смо се повући без борбе, после тога он није са нама сарађивао, та иста га је предала усташама.

Толико што ја знам“.

„С.Вребац“

„С.Томић“

Из цитираног рукописа Славка Томића – Врепца потврђује се и данас јавни поговор о томе да је Душан Станковић са својом групом изостао од напада на

Теслић, а требао је да буде вођа који је добио част и одговорност да првим пуцњем најави почетак напада на Штаб усташког стожера у Дому краља Александра.

Славко Томић – Вребац, ком. Прве чете, Мирко Тодоровић студент и ађутант Врепца и Бошко Гачић, командант батаљона „Танкосић“

Устанак против фашизма на нашем терену био је без дилеме, али је велика дилема било је питање чији је то устанак? Четнички или комунистички?

Несметане припреме и организација четничког покрета дала је бројчану превагу четницима у устанку. Један мањи број комуниста и скојеваца, али и неке патриоте без опредјељења за једну или другу страну, прикључио се часно и поштено у устанак.

Дрвар, Грахово, Петровац, Грмеч, Козара и други простори имали су комунистичку превагу и без дилеме партизански покрет. Да би се на нашем терену пробио и водећу улогу заузео партизански покрет Обласни комитет КПЈ за Босанску Крајину и лично Ђуро Пуцар – Стари одлучили су да се кадрови КПЈ појачају и на комесарске дужности у четама обавезно постављају чланови КПЈ. Са тим задатком дошла је већа група истакнутијих и угледнијих људи са стране, а међу њима су били : Владо Филиповић, Ледо Карабеговић, Жељко Барић, Живојим Прерадовић, Махмут Бушатлија – Буш, Идриз Масло, Адил Алагић, Новак Пивашевић, Стево Самарџија и маса других. На челу је био Данко Митров „Шпанац“ и његов брат Војин. С њима је била њихова мајка Мара Митров и сестра њихова Зорица – Зора.

Врховна четничка команда је жељела превласт на читавом простору бивше „Југе“, па је упућивала своје емисаре на све стране. Знано је да је група од 5-6 официра у пратњи Гестапоа и преко српских агената стигла на наш терен. Милан Воровић остао је и преживио рат у Влајићима. Остали су стигли живи и здрави у Прибинић, а више извора указује да су у Чечаву стигла тројица. Упитник је за најмање једног, а највише два четничка официра гдје су нестали? Неки су склони да вјерују да је међу њима био и Славољуб Врањешевевић који се огласио код Тешановића и Дреновића у Крајини.

Катастрофални губици при нападу на Котор Варош 19. фебруара 1942. године пољуљали су и оно мало повјерења у комунисте и посебно „Шокце“ и „Балије“. Уз то још прије тајни договори о сарадњи између Феризбеговића изасланика и четника из Прибинића узети су као повод да се на наш терен убаца Први крајишки пролетерски батаљон са Здравком Челаром и Младеном Стојановићем на челу ради: „сарадње с правим четницима и обрачуна са четничким бандитима“ – како је тада рекао Ђуро Пуцар – Стари.

О препрекама на путу и путу Батаљона много се зна, али кад су у Чечави ликвидирани четнички емисари од бораца тог Батаљона сукоб је био неминован. Биће тачно утврђено да је напад на групу Батаљона у Чечави 18. априла 1942. године већ раније био утаначен између Раде Радића, Теодора Арсенића и Јове Китића, а велико оправдање за то је

мучење и ликвидација четничких официра. Да су двојица официра заиста ликвидирана доказ су њихови лешеве после пуча пренесени и сахрањени у гробље, свједочење очевидаца да су они страшно мучени, вјешани на каце у качари Богдана Станковића и у тој качари – пецани заклани што је видио преживјели борац Батаљона Никола Ћук, мајор НМ у Сарајеву.

Прогоном Првог пролетерског батаљона, ликвидацијом Младена Стојановића, Здравка Челара и Данке Митрова, четници су приступили ликвидацији комунистичких емисара и потпуно преузели команду у своје руке.

Ето тако је почео и завршен обрачун једне и друге стране са емисарима који су стигли на наш терен у циљу превласти у редовима устаника.

ВИТЕШКИ ДО СМРТИ И У СМРТ

„Благо оном ко до вијека живи – имао се зашто и родити“

Благо мајци Новака Продића – имала се чиме поносити..

Благо Нади, кћерки Новаковој, благо цијелом роду и породици – имали су чиме да се диче и да чешће лију радоснице, него тужне сузе жалоснице. Благо Чечави селу поносном и колијевци из које се чуо јак, снажан плач, али и угледао први благи, слатки осмијех свима око себе који је само смрт могла и угасила.

Овај осврт посвећен је човјеку. Човјеку о коме се може покушати говорити, али никад све рећи што би требало и што би морало бити узор, понос и путоказ млађима.

Ријеч је о четничком команданту Новаку Продићу. Ријеч је о људству, о оличењу људског поштења, о поносу, витештву, јунаку без страха и мане, о бићу пуном мржње и презира према злу и злотворима.

Да је Новак Продић био командант Треће крајишке партизанске бригаде мјесто Николе Карановића хроничар би о њему опет писао како је почео и како ће завршити, јер су се они у свему разумијевали и у бијесу ратног вихора сагласно уважавали. Говорило се: „Намјерио се јунак на јунака“, „Ударила вила на Халила“ и „Команданти су умом ратовали и без жртава својих бораца“, то су могли витешки, мудри, умни и племенити људи, али не и фукаре.

Дакле, ријеч је о лику човјека коме је одавано, коме се одаје и коме ће се вјечно одавати дужна пошта и на његовом примјеру учити какав

мора и треба да буде човјек. А човје кова Новака Продића је људина над људима, па без обзира гдје био и ко му је пушку у руке утјерао.

Чечава је увијек била Чечава, али била је и вјероватно ће још бити „Велика Србија“ или „Мала Србија“. Новак Продић нити је велики, а нити је мали Србин. Новак Продић је *Србин и човјек* који је знао да чува „СЕБЕ ОД ДРУГОГА“ али више од тога знао је и чувао: „ДРУГОГА ОД СЕБЕ“. Колико је био у стању чувао је „ДРУГОГА“ од оних „ДРУГИХ“, али?

Шта је слобода, истина и правда Новаково срце и душа знали су још прије рата 1941. године. То је био разлог да узме пушку граничних јединица Краљевине Југославије и брани народ и земљу од упада комита преко границе. Ту тешку задаћу пад Југославије прекинуо је, па се Новак нашао у Чечави – свом племенитом гнијезду – мјесту раја и рајске љепоте и доброте гдје би вјечно уживао да му фашизам не дође у походе и не рече у сред његове Чечаве: „Хај Хитлер!“. Прогутао би Новак овај поздрав, али каме, паљевине, убијање, мучење и у смрт одвођење невиних људи неће и не може. Не дају му то правда и истина.

Међу првима у припреми и организацији устанка је Новак. Таквом угледнику прикључују се све бољи од бољег, угледнији од угледнијег, храбрији од храбријег. Угледници стижу и са стране. Новак Пивашевић, Стево Самарџија, Милан Радман, а касније и друга велика комунистичка имена. Долази и Тесличка комунистичка група. На челу је капетан ЈБ Ратко Брочета. Све је примио и смјестио Новак са својим чечавцима на сигурно мјесто. Устанак се ширио муњевито, а онда је Новак са групом угледних чечаваца морао да смирује испад Марка Лукића на збору у Лучицама. Новак и угледни чечавци учинили су то врло ефектно, па је други састанак успио и више се лавина устанка није могла зауставити.

-Ко је спреман стићи и утећи и на страшну мјесту постојати тај командир чете наше може бити – усхићено је рекао један од бораца.

-У томе је ненадмашан Новак Продић! Нека нам он буде командир, а ми ћемо сви „Лако иза њега пуцати на медвједа!?”.

Новак је командир Чечавске чете 26. септембра 1941. године. Са свих страна стижу курири, долазе нови извјештаји, ситуација на полоожајима је стабилна, расположења и другарство међу борцима на висини. То Новаку даје и времена и простора да планира нове акције, договара веће подвиге ван наше општине са осталим четама. Рана у првој борби у Шипрагама већ је прерасла, а Бог ће јунака од даљих рана чувати, јер је потребан у народу. Теслић и Ранковић је у блокади устаничке војске.

- Необичан си ми командире! Изгледаш ми као да су ти све звијезде погонуле! Није ми то драго. Реци ми о чему се ради – рече Мика Јотановић Новаку у команди чете кад су у ситним ноћним часовима остали сами да дежурају.

- Мика, брате, ево ти „Ужичка борба“, па прочитај! Тамо у Србији су се потукле оне будале. Има мртвих на све стране. Мајке, жене и сестре протестују јавно улицама и траже прекид братоубилачке борбе. Почело је у Крупњу 9. септембра 1941. године, а ми за то сазнајемо данас – на крају децембра 1941. године. Забринут сам, јер се и код нас, а поготово око нас у окружењу слично спрема. Дај Боже да се избјегне, али тешко – рекао је Новак Мики Јотановићу, који је гутао слова из новина и гледао тужну поруку са паролe: „Ми мајке, сестре и жене тражимо да одмах прекинете братоубилачку борбу“. Крволочни интереси нису ни са једне стране попустили као да су жељели оно најстрашније што нас је спопало и због чега смо имали 70% више жртава него је требало.

-Препаднут сам командире! Осјећам како смо ми веч нагазили на такав терен и као да видим како брат брата коље!? – рекао је Мика дубоко уздишући.

Сузе на лицу угледних рођака лагано су клизале док се на врх брада нису спојиле. Оне су казале све о тешким будућим данима.

Јануар 1942. године. Из Теслића је навалила и јала и врана да деблокира град и потисне устанике са својих положаја. Мањак муниције, недобољно бораца, слабо наоружање, али чврста воља не попушта ни корака. Грување топова и бацача упозорава последње снаге у штабу да треба кренути у помоћ.

Снијег пада као из неба и земље, а колона од девет бораца са чијих лица цури зној, акроз униформу се пара пуши, јуре уз брдо као да иду низ брдо.

- Помаже Бог, чика Недо! Чујеш ли шта се дешава на фронту? Има ли неких вијести? – упита Новак Продић Неду Петровића.

- Курири су скоро били и кажу да су сви положаји још чврсти. Љуб Петровић вјерује да ћемо се одбранити – рече Недо.

- Доћи ће њима црни петак, мој Недо! Морају платити све наше невине жртве и још се Богу оджевапити – рече Новак и муњевитим кораком крену за колоном.

Након три фртаља сата огласи се митраљез Стојана Станковића испред Крижа, а мало касније и са Гудовца на Сивића брду гдје су већ усташе биле изашле. Њему се придружи још осам пушака са прецизним оком: Новака Продића, Едхема Ајановића, Душана Крунића, Мирка Васиљевића, Мике Јотановића, Милоша Ковачевића и још двојице устаника чија су имена и презимена остала анонимна. „Јуначине“ су главом без обзира побјегле у жичану ограду и опет се опасали струјом, јер су се увјерили у причу: „Иза сваког стабла, иза сваког жбуна пушка ока отворити неда“.

Мрачак је. Гости су се вратили. Вечера је готова. Ракија по вољи, а лијепој ријечи никад краја. Весели су сви, а Новакова је природа таква да цвата, слатко и пријатно се смије и смишља шале на рачун усташке банде, али и на рачун фотоапарата Мирка Васиљевића који је толико овлажио да није могао овјековјечити јуриш на усташе.

Гужвање је већ почело. Спас се тражи у формирању Четвртог крајишког НОПО. Новак је постао замјеник команданта Четвртог батаљона а командант је био Душко Кошжица, док је политички комесар постао Живојим Прерадовић Живо.

Много је сусрета одржано да се братоубилаштво спријечи, али сљепило појединаца то није дозволило. Хоће неки антифашистичку борбу, хоће народну револуцију и хоће без воље народа нови поредак Русије. Други хоће само краља и Монархију и то ратом да врате на власт.

Новак хоће борбу за побједу против фашизма, а на народу је да послѣ рата изабере власт какву жели. Исход се већ унапријед могао наслутити, па зато она друга – руска страна то не жели.

-Браћо моја ја сам на фашисте ни на кога другог пуцати нећу. Ако би пуцао на Вас пуцао би и на своја два брата. Једна нас је мајка родила, одњихала и истим млијеком одхранила. Она би нас једнако жалила, а целата међу нама морала би мрзити – рекао је Новак Продић.

Напад на Први пролетерски партизански крајишки батаљон у Чечави висио је у ваздуху. Новак у томе неће да учествује. Чета брани положаје око Теслића. Новак се са групом пролетера креће према Љесковим водама. Чечава је ликвидирана. Напад на групу у Љесковим водама је јад, али су се многи борци извукл, па чак и Новак са својом групом истомишљеника. Вратио се у Чечаву и крио пар дана, а онда се заорило:

- Спремте се спремите четници тешка ће борба да буде! – била је то колона коњаника пред којом се вихорио црни барјак са мртвачком главом.

Новак је изашао из своје штале и рекао:

- Ево ме, брате Раде, па ако сам за убити убијај, а ако нисам ишао би са вама, јер ми је скривање додијало ни кривом ни дужном – рекао је Новак Ради Радићу, команданту четника Средње Босне.

Срдачно су се поздравили, а онда је Новак морао пред суд у Укриницу да докаже своју невиност. Крив је и није крив!? Како за кога.

- Новак Продић и Невенка Ђекић имају бити слободни. Недај Боже да се неко поигра њиховим животима поиграо се је својим – рекао је Недо Недић који је максуз дошао из Врућице са групом људи до зуба наоружаних и на све спремних.

Новак је пуштен без дирања у његове официрске ознаке, па се убрзо морао ангажовати по задатку Раде Радића да сређује политичка и

кадровска питања у четама. Угледном човјеку то није било тешко па је стање у четама постало колико толико подношљиво. Још из фебруара 1942. године Прибинић је имао Четнички батаљон „Карађорђе“, а Влајићи и околина „Танкосић“. Команданти батаљона били су Теодор Арсенић, а у Блајићима Јово Китић. До 30. марта 1943. Новак је имао улогу команданта бригаде и тако су га представљали. Међутим, 30. марта 1943. године слиједи нова организација Четничког одреда „Борја“, па на чело Батаљона „Танкосић“ долази Бошко Гачић, а „Карађорђу“ и даље остаје Теодор Арсенић. Одред је бројао пет батаљона: „Мркоњић“, „Карађорђе“, „Танкосић“, „Краљ Петар II“ и „Кнез Арсен“.

Нема објашњења како је Новак Продић сишао „С коња на магарца“ па је у „Танкосићу“ постао командир чете. Ту као да нешто није штимало, а шта?

Кад је тачно формиран Четнички одред „Борја“ није ни важно, али важно је да је 12. октобра 1943. године извршена његова нова реорганизација и да је од пет батаљона постало пет бригада. Командант Теслићке четничке бригаде постаје Новак Продић. Уз постојећа два батаљона „Танкосић“ и „Карађорђе“ постојала су још три: Липљанско-Шњеготински, Влајићко-Блатнички и Вруничко-Бјелодански који нису имали посебне називе. Дошло је до формирања више чета по селима или за више мањих села, па је тако никао велики број командира чета. За Новака Продића, слободно се може рећи да је био парадни човјек и да је својим ликом, снагом ријечи, чашћу и поштењем некако успијевао чувати углед Теслићке четничке бригаде. Трзавице између Станка Купрешака, Теодора Арсенића и Фрање Рапе, као и велике пљачке од стране „Зеленог кадера“ причињавале су му много проблема.

Новак Продић се никада није опијао, али је волио друштво и редовно је обилазио своје чете. Радо је с борцима мезио и водио своју пјесму питомог гласа. Зато су борци жељели с њиме чешће сусрете такве природе. Колико се само пута чула пјесма с Плоче на Груваљ и Краљичино Гувно у ноћним сатима?

Команданти свих партизанских јединица знали су Новака Продића и његово држање. Знали су да су ликвидације појединих људи и напади на борце, поједине испоставе и караване била ствар самовоље појединаца и зато су радо очекивали да се он на прву објављену амнестију преда. Новак је свим својим борцима рекао да се могу предати што се њега тиче, али треба утврдити хоће ли им глава бити поштеђена. То је рекао и свом вјерном пратиоцу Светиславу Микановићу _ Ђеђи, али он је њему остао вјеран до краја и погинуо с њим заједно.

За многе је велика несрећа што се амнестија одвијала преко човјека из Чечаве, а њега људи нису цијенили, поштовали и вољели, па је то многе одбило да се предају. Писма која је Новак добивао од свог комшије читао је и одговарао: „Већој хрђи (рђи) од себе не могу се предати и никад то учинити нећу, па нек глава иде није прва“.

Велики човјек Новак Продић

Слично томе одговарали су и други угледнији људи, губили главе, али нису „клекли“ кад нису имали пред ким. Чудно је да ни од УДБ-е није било озбиљније реакције да би се стање мијењало.

Новак Продић и његово друштво имало је јатаке на све стране, па и у селима Осивица, Укриница, Ранковић, Ружевић и другим. Народ га је чувао док се могло, а онда је 8. септембра 1946. године заједно са Светиславом покошен из митраљеза на тавану штале саве Галамића у Укриници. На жалост, за одмазду стријељани су као јатаци Петар и саво Галамић истог дана пред народом, па је тиме увеличана једна од највећих акција УДБ-е на нашем терену.

АНТИФАШИСТИЧКА ПОРОДИЦА

Чувеном и угледном проти из Чечаве Јеврему Станковићу Бог и љубав подарили су племениту кћерку Зорицу, прву српску учитељицу с нашег терена, члана „Младе Босне“ и пријатеља Принципа Гаврила, односно његове најближе сараднице, а сада се слободно може рећи и љубавнице Драге – Драгице Чича – Савић. Драга је избјегла хапшење послје атентата на Фердинанда у Сарајеву 1914. године скривајући се код Зорице у Прибинићу. Млада српска дама родом из села Чечава кренула је прерано слободарским путем и заклела се прогонити туђина све док наша земља не буде сама себи господар.

Међу великим људима Чечаве истицали су се и истичу Јотановићи који по дару Божијем имају ума, разума, племенитости, одважности, људског поштења и храбрости. Међу тим Јотановићима је био кршни и одважни Миленко Јотановић чија љубав и доброта ће освојити срце младе учитељице Зорице Станковић, па ће она убрзо промијенити презиме и под новим „Јотановић“ бити позната и вјечно слављена.

Здрава лоза, кршни љубавници и врела љубав изњедрила је племенито потомство: синове Владу и Бранка-Брану и кћерке Мирјану – Миру, Вукосаву-Вуку и Наду. Пажљиви родитељи, чечавска храна, вода и ваздух подари Чечави, земљи и народу једну мудру, умну и племениту младост, која имаде од кога научити и слиједити дух слободарски.

Тај дух слободарски проговорио је 1941. године и фашизму рекао „Не“, а глава породице Миленко Јотановић са већим бројем осталих угледних Срба нашао се у усташком затвору у Теслићу 29. априла 1941. године. Био је то знак да се до слободе поново може доћи само борбом, па се Миленко, Зорка, Владо, Мира и Вука укључише у редове устаника и стају на браник части, правде, истине и слободе. Посебно се истиче младалаштво младих чланова СКОЈ-а Владе и Мире, који су маскирани разним одјевним мандурама често ишли у град, извиђали, предавали и примали поруке и подносили извјештаје о стању и расположењу народа. Заједно са оцем су даноноћно на задацима организације устанка, а Зорица, Бука, Бране и Нада примали су и испраћали честе госте из Теслићке групе и друге госте са стране који су као угледници устанка стизали да помогну организацији и почетак устанка. Испад Марка Лукића на Лучицама требао је и највише морао да гаси Миленко Јотановић и већ речена група угледних људи из Чечаве и тај посао су успјешно обавили.

Какав покрет? Четнички или партизански? То је за многе била велика дилема, али за породицу Миленка и Зорице Јотановић дилеме није било. Од првог дана вјеровали су да само партизански покрет може успјешно водити борбу против фашизма и довести до слободе, истине и правде. Било је још пар породица или боље речено појединаца који су мислили исто, али су Миленко, Зорка и њихова дјеца једини проглашени „Црвеним“.

„Црвењаша“ су то потврдили петокракама на капама младих бораца Владе и Мире, али и дарованим многим борцима који су то жељели. Миленко је први предсједник НОО, а Зорица учитељица и педагог за ново вријеме које треба да дође након прогона фашиста.

Огласише се пушке нечасне. Пуца брат на брата, а каме безумно сијеку братске главе. Од туђина је лако побјећи, али како побјећи од брата, коме је пала крв на очи, па му је разум некуд отишао и док се врати за многе ће бити „Куку-леле“. Пролетери су протјерани. „Црвени“ траже глави спаса, а међу њима и Владо и Мирјана – Мира Јотановић. Влади се изгубио сваки траг одласком са пролетерима према Мотајици, а пријеки четнички суд у Чечави суди младој партизанки Мири- Мирјани Јотановић, али је из страха од осуде јавности ослобађа и кажњава кућним притвором. Одласком четничке главнине Мира се заједно са братом Бранком склања у засеок Плане под Груваљом, а одатле се пребацују у Вијачане и прикључују Пролетерском батаљону. Четничку офанзиву преживио је Владо и прикључио се пролетерима. Владо и Мира примљени су у КПЈ, али на жалост Мира је прерано умрла од тифуса маја 1943. године у Кораћанима. Дуг је и неописив ратни животни пут брата и сестре.

Владо Јотановић

Чечава је раскрсница путева на све стране, па су њима у било ком правцу даноноћно путовале партизанске јединице и велике личности који су били најчешће гости Миленка и Зорице. Формирани су нови органи, виши НОО, Народни фронт. Антифашистички фронт жена и народне омладине. Миленко, Зорица и Вука су најактивнији у њима и имају најдоговорније функције.

По пресуди или без ње домаће убице су 3. августа 1943. стријељале Миленка Јотановића, а 12. октобра 1944. године и Зорицу и Вукосаву- Вуку Јотановић у Чечави. Прва је већ била предсједница АФЖ за Средњу Босну, а Вука омладински активиста на истом подручју. Ако се Раде Радић, командант четника Средње Босне хвалио у свом извјештају Драгољубу – Дражи Михајловићу да је он лично на смрт осудио 60 комуниста и издајника српства, за претпоставити је да су на том списку и имена Миленка, Зорице и Вукосаве – Вуке Јотановић.

Владо Јотановић изашао је из рата у чину капетана, завршио је војну академију, био наставник у војним школама, а касније је по задатку КПЈ дошао за предсједника Среског народног одбора Теслић, биран је за народног посланика, био је на разним врло високим и одговорним

дужностима. Прерано је умро као и брат му Бранко, а сада је још од те дивне породице у животу Нада, учитељица у пензији која је сама изабрала и оправдала мајчин позив – учитељица.

МАКСИМОВА „ДИВИЗИЈА“

Чечавски обућар Максим Ђекић, уман, мудар и угледан човјек није губио вријеме. Почео је агитацију за устанак чим су фашисти дошли у Теслић, а како је имао много муштерија и често боравио у Теслићу његова агитација се објелоданила, па је међу првим чечавцима постао предмет интересовања нове усташке власти. Убрзо је добио госте који су Максимов разговор на њемачком језику добро разумјели, пијуккали ракију, мезили и ћаскали. За тренутак су изгубили из вида Максима који је умакао на друга врата инеста, па је тако избјегао хапшење.

Устаничка група из Теслића по доласку на терен, поред осталих ослонила се и на Максима и његову читаву породицу. Постали су велики пријатељи. Прорадила је и радионица петокрака у његовој кући, а на том

Чедомир Ђекић,

Послу су се ангажовале: његова жена Анка и кћерке Невенка, Рада и Јелена док се Чедомир играо „војске“ са својим вршњацима и дежурао, осматрао и извиђао.

Послије пуча читава породица имала је непријатности од четника, а Невенка је била изведена пред Четнички суд у Укриници, али је пуштена, јер је Недо Недић из Врућице стигао и енергично тражио њено ослобођење без „врућичке кавге“. Ипак, домаћи четници били су толерантни према овој породици, али страх од четника са стране који су били чести гости Чечаве имао је основа.

Четничка слободна територија у Средњој Босни поново је пала у руке партизанских јединица децембра 1942. године, па су истакнути команданти бивали чести гости куће и породице Максима Ђекића.

Његова радионица се активирала на поправци обуће, крпању, кројењу и шивењу одјеће и на другим пословима везаним за рат и фронт. Било је то вријеме потпуне слободе, али кад су дошли дани повлачења партизана пред Четвртом и Петом непријатељском офанзивом требало је тражити спаса. Максим је 5. јануара ступио у партизанске војне редове,

Анка, Чедо и Рада 7. јануара, Јелена 1. јануара 1943. године, а Невенка је устанички борац и првоборац од 15. новембра 1941. године с тим што се одмах по доласку партизана последије пуча прикључила у војне редове.

Максим Ђекић је један од врло заслужних људи на смиривању ситуације последије испада Марка Лукића на Лучицама, јер је као утицајна личност указивао да питање политичког државног уређења треба тражити изборима након рата, а никако у рату. То је „пило воду“ док крв није пала међу браћом, а онда је многима та крв ударила у главу, па нису знали ни куд се крећу, а камо ли шта раде.

Максимова кућа је неотице запаљена од једне стране у рату, Максим је умро од тифуса 9. маја 1943. године у Кораћанима, а остала породица је преживјела рат.

И ПРЕЗИР И ПОШТОВАЊЕ

Легендарна Чечава изњедрила је многе легенде, а међу њима и Гавру Симеунчевића чије је име најуже везано за све важније догађаје и збивања у Чечави и око Чечаве, па и шире.

Злим и opakим усташама засметао је, па се 29. априла 1941. године нашао са осталим угледницима наше општине у затвору као таоц у Теслићу око 15 дана.

Чим се докопао слободе почео је припремати устанак и јаком ријечи снажно утицао на народ да сакупља оружје, муницију и другу ратну опрему. На првом састанку у Лучицама 20. августа 1941. године покушао је говорити, али као и осталим говорницима и њему је упућиван прекор и вулгарне ријечи од пијаних појединаца, а прије свега Марка Лукића, који се окупио на Муслимане, „Шокце“, „Турке“ и комунисте.

Како је скуп само дјелимично успио Гавро, Миленко Јотановић, Душан Станковић и други најугледнији људи из Чечаве добили су задатак да поново позову народ на нови скуп и да „уразуме“ провокаторе како би нови скуп успио. Тај нови скуп одржан је 23. августа и мора се рећи да је био доста успјешан, мада су се уочавале многе и велике „пукотине“ које коначно украсити неће. Било је више угледника и говорника, па се Гавро задовољио разговором при доласку и повратку са скупа.

Ширењем устанка стварани су и НОО, па се Гавро тако нашао као члан тог одбора за Чечаву на счиску као човјек презира и човјек поштовања током цијелог рата. Такав човјек, храбар, угледан и одважан

Гавро Симеунчевић

није био по вољи четницима, а на другој страни партизани су тежили да баш таквог имају у својој „запрези“. Првима је сметао због јаког свог угледа и утицаја, а другима је добро доошао. Ипак, први су презир ублажавали поштовањем његове личности, па колико је год био у опасности, толико је био безбједан, јер би одмазда била јака ако би му се нешто и учинило. Знао је то Гавро и вјешто користио, али се и дипломатски понашао и чувао од ватре и шиш и ћевап. Обнављањем рада НОО 1943. године у августу Гавро је члан тог одбора. Априла 1944. године реорганизован је Општински НОО на чије је чело изабран Гавро, подпредсједник Богдан Станковић, а секретар Мика Јотановић. Овај одбор је учинио немогуће у датим условима и

прославио се на свим фронтовима. Кад је 26. јула 1944. године формиран Срески НОО за Теслић и Тешањ Гавро је постао члан и тог одбора. Гавро је 10. октобра 1944. године постао члан Среског НОО и члан ИО СНОО Теслић, а од 14. октобра 1944. године је члан Обласног НОО за Средњу Босну: Котор Варош, Теслић, Тешањ, Прњавор и Дервенту.

Након ослобођења презир је замијењен поштовањем, па је Гавро без сумње липност број један у Чечави тог времена.

ИСТИНА ПОБИЈЕДИЛА ЛАЖИ

Судбина ратника је непредвидиваа, а бећег броја и неописива. За командира Чечавске чете Славка Томића – Вребца, који се још увијек успјешно носи са годинама и бројним ратним ранама, хроничар није у

стању рећи све што је потребно да прикаже његов тешки ратни пут и све недаће ратне и поратне.

Члан Соколске и Четничке организације на позив отаџбине и краља радо крену у војнике и нађе се у Чачку априлских дана 1941. године да Хитлеру каже „НЕ“. То „НЕ“ није важило за многе друге, па „Југа“ паде као кула о д карата пред благим повјетарцем.

-Југославија може бити окупирана, али Србија никад неће! Идемо враћо на Равну Гору! Стићи че и Драгољуб Михајловић – Дража са својим пуком из Босне. Још једном ће Швабе видјети ко је и шта је Србин и Србија!? – ријечи су једног вишег официра ВЈ изговорене војницима у Чачку.

-У вечћој маси војника, подофицира и официра на Равној Гори био је 20 дана и Славко Вребац. Дража није стигао нити се знало кад ће и одакле ће доћи. Он са још 10 Крајишника и једним Масловарцем преко брда и долина стиже на Вучју Планину након 12 дана пјешачења, а одатле након три дана у своју Чечаву.

Први је у припреми устанка и међу устаничким борцима. У првим је борбама. На челу је рушитеља пруге Теслић-Чечава. При стављању Теслића у устаничку блокаду водник је вода. У тој акцији теже је рањен у главу и руку, па поново 1943. од партизана у Чечави и трећи пут веома тешко маја 1945. године у Чечави. „Сретне ти ране јуначе“ – викали су борци и све се сретно завршило. Пола плећке је „шарац“ однео, али друга половина још добро служи.

Српска највећа несрећа био је пуч између четника и партизана. Ударили су Срби на Србе, па и у његовој Чечави. Он са својим водом са Шимића Брда држи Теслић на нишану, а групација четника и партизана се онако, братски, сочно, јадно и жалосно убија и коље. Туга и жалост у срцима и душама устаника. Очајање изазива сузе, па и гласан јецај појединац. Водник би да утеши, али гласа нема, а марамица је сузама окупана. Многи су били свјесни шта је то: „Брат на брата“. Редови се некако престојише. Усстаници одоше у четнике, а Славко израсте у командира чете свакако по заслугама. За Божић 1943. његових гостију је 8 партизанских бораца заробљених код Карача од његове чете док је он био на краћем курсу. Заробљеници су убрзо отопили лед на срцу.

-Одвежите овог официра! – наредио је Вребац.

-Живјели момци и сретан нам свима Божић! Сви смо ми само тешки паћеници овог рата! Биће како ће бити! Савезници ће одлучити мимо наше воље – рекао је Славко и искапио чашу. То су учинили и остали.

Десет дана касније Вребац је потписао пропуснице и пустио заробљенике да иду слободно својим кућама. Захвалили су на гостопримству и пажњи домаћина – Славку и Мирјани и нестали.

Амнестија је за четнике без фрешке, па се Славко 19.12.1945. предаје заједно са Тихомиром Вучићем. Пред суд у Сарајево излази да каже зашто је тако дуго остао на страни непријатеља. Мрљу с његове части перу убице Миленка Јотановића. За прво дјело Славко је одлежао мање од двије године, а онда на слободу.

Његова супруга је већ члан Сељачке радне задруге „Миленко Јотановић“ у Чечави. У рад се укључује и Славко, али Задруга је пред издисајем већ 1952. године. Задругари узимају исписнице и одлазе, а политика је сасвим незадовољна, па тражи кривца.

-Разбијач Задруге је четник Славко Томић – Вребац! Треба му судити за то и оних осам партизана које је побио о Божићу 1943. године!

Славко Томић – Вребац

Треба он да плати за све – рекао је свемогући „велики чечавац“ у то вријеме. Мљело се у то вријеме Богдана Видовића – Кевчије.

Ланце на руке, па Славка у самицу УДБ-е у Теслићу. Двије године „истраге“ али никуд од почетка. Дјела су без доказа, али се истрага оправдати мора. Пред Окружни суд у Добоју стао је више пута, а онда му је једне ноћи кликер прорадио: „Везаног официра у његовој кући заробљени партизани звали су Лазар. Издао сам му пропусницу на име Лазар Калаба из села Илове, општина Прњавор“. Чим је свануло тај податак за којим је трагао 11 година саопштио је јавном тужиоцу, а овај судији и за два дана свједок се нашао пред судом. Рекао је све по реду како је био пуковник Лазар

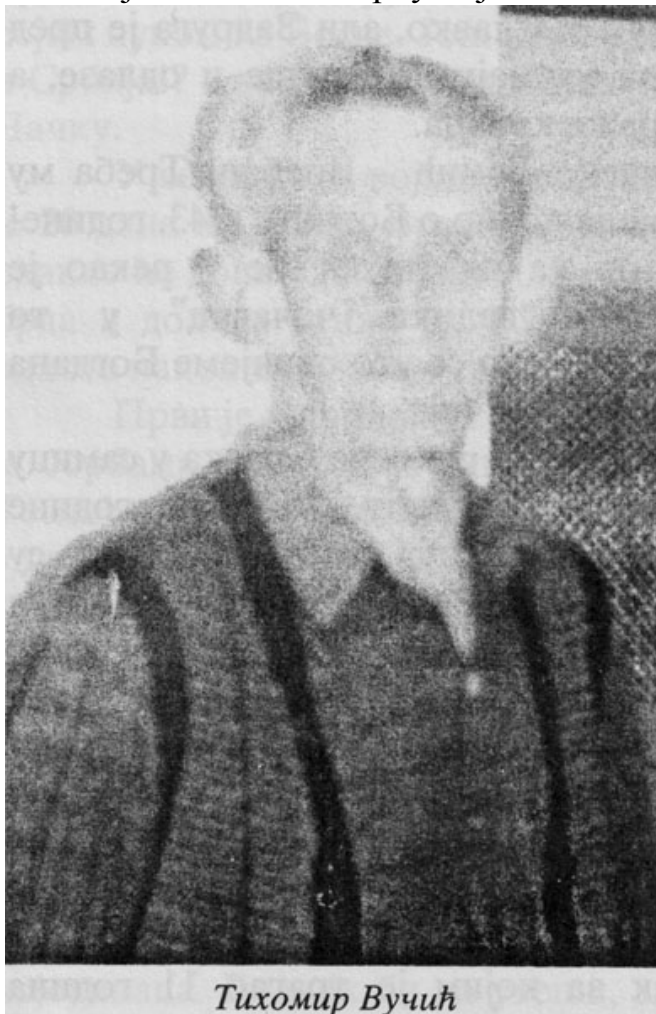
Калаба, који је у заробљеништву имао чин поручника. Изљубио се са Славком и још једном му захвалио, али Славко Томић – Вребац, класни непријатељ, морао је одлежати само толико колико је „истрага“ трајала.

Храбро је свједочио Тимо Јотановић да је Лазар са својим друговима пуштен, али сви други су тврдили супротно не конкретизујући вријеме и мјесто злочина.

Ипак, истина је побиједила лаж. Славко је за краља и отаџбину – краљевину, монархију и: краља, цара или ћесара за које вјерује да могу спасити Српску државу и Српски народ. На том послу и данас ради и у нади живи стари „Равногорац“.

ИЗ КАСАПНИЦЕ НА СЛОБОДУ

Тихомир Вучић из Чечаве марљиво је радио на рушењу пруге Теслић – Чечава, али и Теслић – Прибинић на простору Ђулића. С положаја на Шимића Брду није више могао посматрати како оклопни

Тихомир Вучић

воз пролази из Теслића у Горњи Теслић и врши снабдијевање ранковачких павелићеваца, који стално изазивају и узнемиравају слободну територију. Крене Тихомир са групом бораца да сруши пругу у Ђулићу, али пада у руке усташа, а онда у затвор у Теслићу и Дервенти на велике муке. Знајући да је смртна казна најблажа за устаничке борце, а поготово још и за рушитеље везе „спаса“ за Ранковић, његова мајка хитно иде Авдибегу Феризбеговићу да јој сина спасава. Авдибег је у Загребу био, па његова жена уз велико сажаљење према ожалашћеној мајци јавља Авдибегу истину и моли да помогне. Авдибег послуша своју Сузану, сврати се у Дервенту и из касапнице

ослобађа Тихомира Вучића, који је и данас жив.

У затвору је био толико мучен и тучен да је потаманио много јагњади и јаради да би пребијеним костима нашао лијека и успио је. Јунак није лако бити, а Тихомир је био и на то је поносан.